

Dinamica scenelor din țară sau deplasarea inițiativelor

Cu realizări și cu neîmpliniri, motivate cu mai multe sau mai puține circumstanțe, cu promisiuni abstracte și proiecte încă nerealizabile, aproape o jumătate de stagiune am și lăsat-o în urma noastră. Schimbarea cifrei calendaristice ne împinge fără voie la câteva comentarii, mai bine zis, la o scurtă retrospectivă din unghiul observațiilor directe ale cronicarului. O primă constatare, care se relevă cu simplitatea și pertinența adevărilor evidente, ni se pare a fi vizibila schimbare a centrului de greutate al ansamblului vieții noastre teatrale, deplasarea punctelor de interes, dinspre Capitală spre scenele din țară. Dacă la București, puține, extrem de puține au fost spectacolele peste medie, și titlurile izbitor interesante, în schimb pe numeroase scene județene am asistat la o reală desfășurare de inițiative valoroase, manifestări originale, eforturi soldate cu rezultate artistice eminente, dacă nu chiar prestigioase. Valoroasă ni s-a părut în primul rând opțiunea repertorială a multor colective, demon-strându-ne că programarea unui titlu nou pe un afiș, implică un întreg complex de factori conjugați, în care se aliază investigația culturală cu educația formativă, gustul teatral cu ambițiile dansării. Această atitudine activă și responsabilă am întâlnit-o atât pe planul impunerii piesei românești, cât și pe cel al difuzării unor partituri literare generoase, din biblioteca teatrului universal mai vechi și mai nou. În preocuparea și datoria preponderentă pentru stimularea și protejarea piesei originale, numeroase scene din țară s-au arătat efectiv interesate de soarta textului ales, potențându-l maximal, în majoritatea cazurilor eforturile atângând finalizareg

dorită. Montarea piesei *Puterea și Adevărul* de Titus Popovici, la Tîrgu Mureș, este pînă la ora actuală un spectacol de vîrf al stagiunii, valoarea recunoscută a textului dublindu-se prin cea a imaginii scenice. Montarea lui Gheorghe Harag — într-o viziune teatrală originală — a conferit profunde semnificații ideologice dramaticii înfruntări de idei care constituie suportul piesei, iar creația lui Valentino Dain în rolul comunistului Pavel Stoian se înscrie în prima linie a succesorilor actoricești de durată. Un spectacol care dispune de o asemenea forță de comunicare, realizat pe frumoasa scenă a noului edificiu teatral din Tg. Mureș, este o elocventă demonstrație a spiritului competitiv, izbutind să modeleze o imagine artistică independentă în dialogul diferitelor scene angajate întru valorificarea piesei lui Titus Popovici. Subliniem acest lucru, căci acest dialog nu este cîteodată altceva decît construirea, pe același text, a unor variante scenice asemănătoare, copii trase la un imaginar sapirograf regizoral.

Dramaturgia autohtonă a fost îmbogățită și certificată și prin alte inițiative lăudabile; cu o promptitudine ce se cuvine salutăm, citeva colective au prezentat în premieră texte inedite, scrieri de ultimă oră ale unor scriitori reputați. La Teatrul de Stat din Oradea, *Cititorul de contor* de Paul Everac, reprezentație densă și sobră, semnată de Nicoleta Toia, cu meritul de a fi limpezit liniile sinuoase ale cazului de conștiință debătut în piesă; textul s-a reprezentat la o zi-distanță și la Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara. La Teatrul Național din Craiova,

alt text de Paul Everac, reportajul dramatic popular, *Viața e ca un vagon?*, care abordează cu îndrăzneală dificultățile unei scrieri nefinisate, izbutind să deseneze un spectacol hazos, de factură populară (regia Valentina Balogh), în care se detașează farmecul mușcalit, gravitatea candidă a protagonistului Nicolae Radu. O nouă piesă originală a adus la rampă și Teatrul Național din Cluj, confirmând prin reprezentarea montată de Victor Tudor Popa, *Singurătatea trăgătorului la țintă*, virtuțile dramatice ale unui cuplu de autori mai demult constituit, Vasile Rebreanu și Mircea Zăciu. Statornicie față de piesa românească contemporană manifestă și echipa magiară a teatrului din Tg. Mureș *Cine ucide dragostea?* de Petru Vintilă, aici, în premieră pe țară, sub bagheta lui Tompa Miklos, fiind o reprezentare elocventă pentru seriozitatea apropierei teatrului de dramaturgia celtică a unui scriitor. (Partea I. „Casa care a fugit prin ușă”, în regia lui Gh. Harag). Versiuni scenice notabile au realizat și colectivele din Brăila și Reșița cu piese mai puțin cunoscute, aparținând unor scriitori ce și-au câștigat însă popularitatea în teatru, proză sau film. *Adincimi* de Constantin Chiriță, la Teatrul „Maria Filotti” din Brăila, o piesă de inspirație muncitorească, transpusă cu afecțiune în scenă de regizorul Yannis Veakis și *Vikingii* de Petru Vintilă lucrare ce se adresează cu precădere tinerețului, montată la Reșița de Eugen Vancea.

Alt rezultat pozitiv al stagiunii teatrale din țară s-au arătat a fi „premierele autorilor locali”. Expresia nu e fericită dar atestă munca secretariatelor literare, și anume stimularea unor autori-concetățeni cu teatrul respectiv. Consemnăm, prin urmare, premierele: *Poate acesta e secretul* de Sergiu Levin, la Teatrul Național din Timișoara, *Locul tău sub soare* de Gheorghe Robu, la Teatrul Național din Craiova, *Oameni prin transfer* de Natalia Dănăilă, la Teatrul Național din Iași; aceste spectacole avînd ca numitor comun, dincolo de orice deosebire, emoția debutului. Din multitudinea acestor inițiative, soldate cu tot atîtea premiere pe terenul textului original, s-au detașat două reprezentări cu netă valoare de eveniment, confirmînd și pe plan calitativ că „punctele de fierbere” ale stagiunii, deocamdată, pot fi reperate dincolo de Chitila. Înscrisuri pe afiș piesa lui Dumitru Solomon, *Diogene cîinele*, Teatrul din Ploiești a dovedit mai întîi generozitatea unui spirit receptiv față de dramaturgia „nefilosofică” a autorului lui *Socrate*, piesă care, în mod cu totul de neînțeles, nu a fost încă jucată. Premiera pe țară a

lui *Diogene cîinele* și-a dobîndit ecoul aceluia artistic de răsunset, spectacolul regizat de Emil Mandrie bucurîndu-se, dincolo de meritele intrinseci ale piesei, și de „favorurile primului născut”. Reprezentația ploieșteană, despre care s-a scris pe larg, se împune prin operația de „umanizare” a mitului prin lectura ironic-distanțată dar nu lipsită de avînt patetic a lecțiilor filozofiei eline, și concluziilor valabile zilei de azi, Emil Mandrie intuind cu multă finețe registrul specific sensibilității scriitorului.

Pe alte coordonate, la o altă lecție „de filozofie” ne-a invitat și Cătălina Buzoianu, propunînd pe scena Naționalului din Iași, în propria ei adaptare literară, (în colaborare cu Mircea Filip), *Istoria ieroglică* de Dimitrie Cantemir. O reprezentare care se înscrie în sfera unui act de cultură națională, de autoritate intelectuală și inventivitate teatrală, prin originala transpunere în dialog a scrierii prințului filozof, izbutind să înlăture straturile de dificultăți în calea receptării ei, „descifrînd-o” și translînd-o în planul dramei istorice de aspră, vicleană și colorată înfruntare politică.

O anume efervescență repertorială s-a manifestat și la capitolul piesei străine. Nu s-au atins aici cote valorice maxime, dar titlurile celor citorva texte inedite, din dramaturgia de pe alte meleaguri se raportează la „edițiile princeps” județene. Astfel Teatrul „Valea Jiului” din Petroșani a pus în circulație o piesă interesantă a dramaturgului spaniol contemporan, Alfonso Sastre — *Cornada* (regia Adrian Lupu), mostră din activitatea literară a unui scriitor militant; scena din Constanța a lansat un alt dramaturg, din păcate prea puțin cunoscut publicului nostru, Dario Fo, a cărui satiră politică, *Isabella, trei caravale și un mare mincinos*, a obținut, în direcția de scenă a lui Ion Maximilian, o expresivitate plastică. La Baia Mare se joacă dramatizarea după romanul lui Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*, în regia lui Petru Mihail, alt afiș cu un titlu ispititor. Ne-am amintit cu acest prilej că, în stagiunea trecută, tot teatrelor județene le-a revenit meritul difuzării unor piese interesante, care au suscitat pe drept atenția criticii și curiozitatea legitimă a spectatorilor, precum *Revolta de pe „Caine”* la Oradea (secția română), *Cabala bigoșilor* de Bulgakov la Oradea (secția maghiară) sau *Somnul rațiunii* la Baia Mare, scrieri teatrale pe care am fi doriți să le vedem și pe scenele bucureștene.

O coordonată proprie a acestei stagiuni ni se pare a fi și extinderea activității dincolo de scenă. Tot mai multe instituții teatrale și-au lărgit aria de preocupări, atestînd prin diferite modalități că teatrul nu trebuie să se rezume la acoperirea spațiului de joc, ci îi incumbă și misiunea desfășurării inițiativelor pe un spațiu al dezbaterilor teoretice și al confruntării experiențelor. Nu puțin pe au fost scenele care, de la deschiderea stagiunii, au conectat la planul de premiere și repre-

zențații o serie întreagă de manifestări artistice și culturale, simpozioane pe teme date — cu participarea unor nume de prestigiu din sfera teoriei și practicii teatrale —, „zile festive“ ale teatrului respectiv — cu desfășurarea unui set de montări mai vechi sau mai noi (oricum demne de a figura în repertoriul permanent) și cu prezența colegială a altor colective — sau, în sfârșit, alte forme cu specific acuzat cum ar fi: recitalul de poezie, (la Bacău și Constanța); ciclul de „teatru scurt“, la Arad etc. Sărbătorirea unui sfert de deceniu pe care au trăit-o numeroase alte colective, sau momentul inaugural, dorit sărbătoresc, au devenit în fapt alte prilejuri de valorificare, de cele mai multe ori cu real succes, stabilindu-se noi puncte de contact cu publicul.

S-a comentat pe larg în presă deschiderea stagiunii la Cluj, cu reprezentațiile *Meșterul Manole* de Blaga și *Unchiul Vanea* de Cehov, ambele în regia lui Alexa Visarion. Substanța teatrală bogată în idei și imagini a acestor montări, interesantul colocviu pe tema contemporaneității clasicii, organizat în paralel cu înfruntarea unor idei și poziții de autoritate culturală și experiență teatrală au polarizat atențiile spre scena clujeană. Revirimentul produs aici continuă, confirmând prin noile premiere, *Singurătatea trăgătorului la pîntă* de Vasile Rebreanu și Mircea Zăciu și piesa clasică vietnameză, *Povestea unui ghi-citor...*, pusă în scenă de Aureliu Manea, — că aici pulsează energii regizorale și actricești, dornice de o afirmare plenară. Dinamică,

receptivă la înnoire, eficientă pe planul politicii teatrale și a legăturilor cu spectatorii ni s-a arătat și scena din Arad, organizînd simultan un ciclu de spectacole și dezbateri, într-o interdependență fructuoasă.

Spirit efervescent a dovedit și colectivul (român și maghiar) de la Satu-Mare, care posedă un afiș armonizat — printre altele, *Simbătă la Veritas* de M. R. Iacoban și *Clavigo* de Goethe — și face față cu mult eroism și conștiință profesională unor condiții de lucru mai dificile. N-ar fi drept să omitem din enumerarea noastră, colectivele din Timișoara, Bacău, Turda, Petroșani, Galați, Birlad, teatre care și-au conjugat eforturile în vederea realizării unor spectacole de tinută. *Micii burghezi* în regia lui Ion Taub, la Teatrul Național din Timișoara, *Avarul*, montarea Letiției Popa la Galați, sau *Montserrat* pus în scenă de Cristian Nacu, la Birlad, sînt mostre de reprezentații de nivel profesionist, indiferent de discuțiile de specialitate pe care le pot suscita sau poate tocmai de aceea.

Am expus aceste informații și date de ansamblu suficiente — credem — pentru a demonstra că pe scenele din întreaga țară pulsează o viață teatrală dinamică, suplă, interesantă, ce oferă material pentru analize detaliate din diferite unghiuri de abordare. Dacă am căutat să luminăm deocamdată cîștigurile, punctele realizate, promisiunile onorate, în evident contrast cu unele scene bucureștene, — nu înseamnă că nu avem de discutat și „cealaltă față a medaliei“ — adică despre primejdia îngrijorătoare a mediocrității, despre spectacolele „de serviciu“, despre amatorism sau despre „premierele înșelătoare“ adică despre montările care nu mai pot fi văzute, după primul spectacol, ele nereprogramindu-se datorită plecării actorilor din colectiv. Dar, despre toate aceste probleme, cu un alt prilej, apropiat.

